

САМУР

№ 2(318) 2018-йисан 28-февраль

1992-йисан январдилай акъатзава

Цийивилер

www.samurpress.net

И ЧИЛ ХАЙИ ДИГЕ Я

Сечкияр кьиле фида

2018-йисан 11-апрелдиз Азербайжанда Президент хкядай сечкияр кьиле фида. Сечкияр демократиядал бинелу яз, азадказ кьиле тухун патал вири жуьредин кьулай шартлар арадал гьанва. Сечкияр жуьреба-жуьре тешкилатрин векилри гуьзчивал ийида. Кьил акъуддай ксари лугъузвайвал, алай йисуз чкайрал тухузвай теблигъат генани гурлуди жеда.

Халкъдиз гьихьтин Президент хана кланзавагъа виридаз хъсандиз чизва. Азербайжандин Президент уьлкведин аслу туширвал хуьз жедай, Къарабагъдин кьал ислягъвилелди гьализ алакьдай, демократия мадни вилик тухвана, агъалийрин дуланажагъ хъсанардай кас хана кланзава. Гъа ихьтин регъбер хкягъун патал халкъди сечкияр мукъувай иштиракна кланзава. МСК-ди икъван гагъди президентвилеиз 13 касди кандидатвал кьалурнавайди тескикарнава.

Цийи рекъер тухуда

Алай йис чи республикада рекъерин йис хьизни рикел аламукьда. Ци уьлкведа 2 агъзур километрдилай гзаф цийи рекъер тухуда. А рекъери 600 хуруьн агъалийриз кьуллугъда. Чехи проектрикай сад Баку-Къуба-Россиядин сергъят рехъ я. Инай дуньядин стандартрив кьадай рехъ тухун патал цийи технология кардик кутада. Исътда авай рехъ гьеншенарда, адакай хъсандиз менфят кьачун патал кьулай шартлар арадал гьида. Гъа са вахтунда Россиядихъ галаз сергъят тир Самур вацал цийи муьгъ эцигунни кьарардиз кьачунва. И муькьубъ кьунши уьлкведиз финхтун регъятардай мумкинвал гуда.

Алай йисуз 243 километрдин яргъивиле авай Элет-Астара-Ирандин сергъят рехъни кардик кутада. Санлай кьачурла, ци са кьадар рекъер цийи кьилелай гуьнгуьна хутада. Анжах Бакуда 106,4 километрдин 11 рекъин проект кьилиз акъудда. Идалай гьейри са йисан кьене авуна кланзавай крарин планда Бакудин Олимпиядин стадиондин патав тунел тухун, яхди физвайбуруз элячдай чкайр туькьуьрун, «Лацу шегъерда» рекъер тухунни ава.

Къебеле райондин Камарван хуьр

“САМУР” ЧИ МЕКТЕБЪ Я

Играми редакция! Шумуд йисар я куьне лезги чал хуьн ва вилик тухун патал женг члугъаз. Гъавилай халкъди “Самур” газетдиз «Чалан женгчи» лагъанва. И рекъе куьне члугъазвай кьван зегъметар виридаз хъсандиз чизва. Чалахъ авсиятда кардик кутунвай «Чал вилик тухун, члур тийин», «Чалан михъивал хуьн», «Чи чал, чи тал», «Чидачтла-чира», «Диде гъарай, диде чал гъарай!» хьтин рубрикайрик кваз гузвай макъалаяр гзаф мас авай бур я. За фикризавайвал, хайи чал хуьн ва вилик тухун патал куьне тухузвай женг лугъуз тежедай кьван зурбади я. Чна вирида и женгиник кьил кутуна кланзава.

«Самурди» 2018-йис диде чалан йис хьиз малумарнава. Авайвал лагъайтла, и карди чахъ руьгъ кутунва. Чал виш йисара бубайрилай чал агакънавай багъа аманат я. Чахъ адалай чехи девлет авач. Ам квадарайтла, чи халкъни, чи тварни квахъда. И кардиз рехъ тагун патал гъар са кас чалан женгчи хана кланзава. Шарвилидин, Гъажи Давудан, Етим Эминан, Стал Сулейманан чал дуньядин виридалайни кьадим ва везинлу чаларикай сад тирди рикел хвена адан кьайгъу члугун чи буржи я.

Зи рикел хъсандиз алама. Цийи «Самурди» чал хуьнин женгиник кьад йис инлай вилик кьил кутунай. Гуьгъуьнлай газетдин чинриз акъатай

«Профессордиз жаваб», «Катра маканда кард жеда», «Чал вилик тухун, члур тийин!», «Гафар чалан девлет я» хьтин макъалайри вирина ван кутунай. Куьне датлана «Чал», «Чалан михъивал хуьн», хьтин рубрикаяр даварна. Куьне кьелдайбуруз лезги чал дуньядин кьадим чаларикай тирди гъавурда туна, ам кланарна.

«Самур» газетди сифте яз вишералди лезги топонимриз илимдин рекъелди баянар гана. Гъам лезги чалан, гъамни лезги чалан группадик акатзавай чаларин са бязи месэляр чараз ваъ, гекъигунин рекъелди, санал ахтармишна. Чал «Самурдин» кьилин тема хана ва адалай чи чалан кьенивал хуьз, вилик тухуз алакьна.

Заз кьве месэладикай кьилди лугъуз кланзава. Сад лагъайди, за жуван вири ватангълийриз чал хуьнин женгиник экечлун патал эвер гузва. Низ диде чал гьик чизватла чир хуьн патал гьиле кьелем кьуна редакциядиз чкайрай кьиле физвай вакъайрикай кхейтла, хабарар, манияр, бубайрин мисалар кватна ракъурайтла хъсан я.

Кьвед лагъайди, газетда гузвай «Самурдин мектеб» чин рикле аваз за теклифзава: «Самур» газетдикай вири халкъдин лезги мектеб ийин. Заз чиз, ам фадлай ихьтин мектебдиз элкьвенва. И мектебда чирвилер кьачун патал тек са шарт авай газет кхьин. Чна гъар сада жуванбур и кардив агудна кланзава. «Самур» газет кьачузвачир

лезги хизан гьихьтинди хъурай? Завай хъайитла, «Самур» гъар са хизандиз кампаниядик кьил кутадай вахтар алуькнава. Гъа ихьтин фикиррик кваз за редакциядиз «Дамахзава чна валди» твар ганвай са шиир ракъурзава. Мумкин ятла, чап авун тлалазава.

Дамахзава чна валди

Алай йис чи чалан йис хьиз Сейли хъурай, лагъай «Самур». Алахъзавай хайи чал хуьз, Рази я чун валай «Самур».

Ви гъар са цлар, чаз аквазвай, Деринди я, авай метлеб. Гъар гаф патал женг члугъазвай «Самур» газет – лезги мектеб.

Ви ниятар экуь, михьи, Халкъдихъ ялун галаз жеда. Вун гьиле кьур гъар са лезги, Ватандал рик алаз жеда.

На диде хьиз чаз хайи чил, Жув акъатай эл кланарда. Дегъ чаварин адетрин кьил – Дем кланарда, мел кланарда.

Рахана чав лезгидалди, Чирда вуна чаз кар, эдеб. Дамахзава чна валди, Эй зи халкъдин лезги мектеб!

Заиддин АГЪАБЕГОВ,
зегъметдин ветеран,
Кцлар шегъер

TÜRKİYƏ DAĞISTANLILARININ ETİRAZI

Bu ilin fevralın 24-də saat 14-də Türkiyənin Yalova şəhərindəki Mahaçqala parkında qələbəlik idi. Ölkənin etnik dağistanlılarının nümayəndələri buraya etiraz nümayişinə toplaşmışdılar. Türkiyənin "D" kanalı ilə yayımlanan "Vətənim sənən" adlı televiziya filmində təsvir olunan "Dağistanlı" adlı vətən xaininin obrazı hamını hiddətləndirmişdi. Ad göstərilmədən, tarixi həqiqətlərdən uzaq, real faktlara əsaslanmadan obraz yaratmış ssenari müəllifinə və filmi göstərən kanalın rəhbərliyinə etirazlarını bildiren

nümayişçilər filmin yayımının dayandırılmasını tələb edirdilər.

Tarixi faktların filmdə haqqında söhbət gedən vətən xaininin Dağistan və dağistanlılarla heç bir əlaqəsi olmayan, milliyyətçə çərkəz olan Çərkəz Ethem adlı şəxs olduğunu təsdiqlədiyi halda, ssenari müəllifinin onu "Dağistanlı" adıyla tamaşaçılara təqdim etməsinin heç bir məntiqə sığmadığını qeyd edən etirazçıları Yalova sakinləri, eləcə də ətraf şəhər və qəsəbələrdən gələn insanlar da dəstəklədilər.

Etirazçılar arasında Yalova, Bursa, Balıkesir, K.Maraş, İzmir şəhərlərində fəaliyyət göstərən Dağistan Kültür Dərnəklərinin rəhbərləri Şahabəddin Özdən, Yaşar Sabri Döndər, Osman Göçmez, Ümit Ünal, Abdullah Qubalı da var idi. Onlara Yalova Bələdiyyəsinin rəhbəri Vəfa Salman və Türkiyənin müxtəlif siyasi partiyalarının təmsilçiləri də qoşuldular.

Etirazçılar filmin xalqlar arasında ayrı-seçkilik yaratmağa, etnik dağistanlıları gözdən salmağa xidmət etdiyini qeyd edərək, Türkiyənin hər b tarixinə

qəhrəmanlıq səhifələri yazmış babalarını misal gətirmişlər. Onlar igidlikləri dillər əzbəri olan dağistanlıların Qafqaz cəbhəsindən Qurtuluş savaşına kimi şanlı mücadilə yolu keçdiyini, minlərlə şəhid verdiyini xatırladaraq, filmdəki bəzi kadrın, orada işlədilən bir sıra cümlələrin Türkiyənin yüz minlərlə Dağistan soylu vətəndaşının şərəf və ləyaqətini alçaltığını söyləmiş, bu biabırılığa son qoymağı kanal rəhbərliyindən tələb etmişlər.

S.KƏRİMOVA

ВАН АВУНА

«Самур» газетди 2018-йис дидед чІалан йис хъиз малумарайдалай кьве варз кван вахтар алатнава. КІелдайбуру и месэладихъ авсиятда редакциядиз датІана чарар ракъурзава. Агъадихъ чна са шумуд чар чанзава.

ВИРИ ЭКЕЧІАЙТІА...

■ Играми редакция! Куьне 2018-йис дидед чІалан йис хъиз малумарайдалай гуьгьуниз газетдиз акъудай «Ван авуна» тІвар ганвай чарарин кІватІалди заз кІевелай эсерна. Чи машгур алим Фаида Гъаниевади чІал хуьнин женгиник вични экечІада лаганва. Вири чи халкьди и месэладиз фикир гана кІанзава. Ленинград вилайтдин Гатчина ва Гьолландиядин Уьтрехт шегьеррай редакциядиз чарар ракурнавай чи ватангълийрини алимдин пад хуьзва, гьар лезгиди и рекье вичивай жедай са гьвечи кар кванни авуртІа, а кар дагъдиз элкьведа лугъузва. И фикиррихъ галаз зунни рази я. Эгер чІалан алим женгиник экечІаватІа, зун вучиз экечІада кван. Къенин йикъалай зунни са аскер хъиз жуван чалан кьаравулда акъвазда.

Играмибур, за кьез и чар Россиядин Саратов шегьердай ракъурзава. Ина чи

ватангълияр тІимил авач. Уьлкведин виринра авай хъиз, Саратовдин лезгийрини хайи чІал ва адетар хуьн патал вири жуьредин алахъунар ийизва. Жуввилик галайвал авун кьегьалвал я.

И йикъара чаз шегьерда лезги чІалан курсар кардик кутаз кІанзава. Са гафни авачиз, чна и курсара «Самурдин» материалрикайни менфят кьачуда. Чна вирида чІал хуьнин рекьер квевай чирна кІанзава. И карда куьне хъиз женг чІугуна кІанзава. ИкІ хъайитІа, чІал хуьнин женгиник вири экечІайтІа, чи чІал мадни виш йисара дуьньядин чІаларин жергедик кваз жеда. За чи вири ватангълийриз чІал хуьз эвер гузва ва и карда абуроз агалкъунар тІалабзава.

Агьмед ШИХМУРАДАН ХВА,
РФ-дин Саратов шегьер

ВИЛИК ФЕНА КІАНЗАВА

■ Алатай йисан декабрдиз газетди 2018-йис чІалан йис хъиз малумарун чи рикІай хъана. Авайвал лагъайтІа, исятда вири дуьньяда хайи чІалар хуьн ва вилик тухун патал гзаф алахъунар ийизва. Мисал яз Россияда урус чІалахъ галаз алакьалу тир мярекатар кьалуриз жеда. Къе урус чІал хуьн ва вилик тухун патал женг кьиле физватІа, кьадардал гьалтайла тІимил халкьар вучиз чпин чІал хуьн тавуна кьуьруь хъана кІанзава? Исятда вири дуьньяда кьиле физвай процесдикай чун кьулуьх амуькна виже кьезвач.

«Самурди» чІал хуьн ва вилик тухун алай аямда чи виридан сад лагъай везифа тирди гьахълуз кьейд ийизва. Вучиз лагъайтІа чІал кьвахъайтІа, халкьни кьвахъда. Лезгийр чІал

квадардай халкьарин жергедик кутаз жедач. Абур гьамиша неинки чпин, гьакІни вири лезги чІалар хуьз алахъайди я. Чи машгур камалгъли Алкъвадар Гьасан эфендиди вичин «Асари-Дагъустан» эсерда «лезгийри чпин чІалар вилик тухузва, абурал манияр теснифзава, абур хуралай хъайитІани ахтармишиз алахъзава, чпин чІалариз лазим тир фикир гузва» гафар дуьшубьшдай кьхейди тушир. Ада лагъайвал, халкьдихъ жуван кІел-кхьин хуьн бахтлувал я. Адан кьадир чир хъана кІанзава.

Гьа инал лугъун хьи, гьакІан чун рахазвай чІал чир хуьн бегьем туш. ЧІалан кьанунар, адан алатай девир, адан кьене физвай дегишвилер чир хъана кІанзава. ЧІала гзаф марагълу гьалар ава, са гафар

терг жез, масабур арадал кьезва, са формаьр масабуралди дегиш жезва. Алатай асирдин 20-30-лагъай йисара Дагъустанда и месэлаяр фикирда кьуна хъсан пешекарар гьазурун патал училишар кардик кутунай. 1931-йисуз гьатта дидед чІалал «ЧІал ва гьикаят» пешедай Дагъустандин пединститутда муаллимар гьазуриз хъана.

Заз чиз, чІал хуьн ва вилик тухун патал чна газетдикай хъсандиз менфят кьачуна кІанзава. Газетдин гуж пара я. 1928-йисан январдиз чи сейли алим Гьажибег Гьажибегован регьбервилек кваз «Цийи дуьнья» тІвар алаз гафтада садра акъудай лезги газетди вири патарихъай

миллетдин арада кІел-кхьин чуьлурдай гьерекат гегьеншарнай. Лезгийриз сад тир милли чІал чируник, лезги гьикаятдик гьерекат кутунай. А вахтунда «Цийи дуьнья» газетдиз чІалан женгчи лагъанай. Гила «Самурдиз» лугъузва. Килиг садра, им гьихътин дуьшубьш ятІа. Ша чна вирида кьуьн-кьуьневаз «Самур» газетдиз куьмек гун, женг кьегьалвилекди, санал давамарин. И кар патал чун датІана вилик фена кІанзава.

Тамилла БЕКЕРОВА,
Дагъустан Республикадин Дербент шегьер, муаллим

ХЪСАНДИЗ ЧИРИН

■ Къе лезги чІалан хци месэлайрикай рахун тавуна жедач. Са береда бегьерлу тарциз ухшар тир чи чІал. Ингье виш йисар алатунивай маса чІаларин таьсирдик акатиз адан бегьерар тІимил, пешер хьипи жез гагІуна. Чи куьтяг тежер хазинадал гзафбурун гьилер яргьи хъана, гзафбуру чпиз пай кьачуна. Чаз чи чІалан, чи хазинадин кьадир хъанач. Гагъ-гагъ жуван чІал негъна чна. КІур гана адаз. ЧІалакай кхъизвай са бязи алимри дегь чІаварин гафариз цийи уьмуьр хгун тавуна, хайи чІала маса чІаларин гафар хуьниз рехъ гана. Нугъатдин гафарикай менфят кьачуна, цийи гафар тукьлуьрна чІал девлетлу ийидай рекьер жагъурнач чна.

ЦийикІа тукьлуьр хъувунин, алатай асирдин 80-йисарин эхиррилай кьил кутуна лезги чІалал акъатзавай гзаф газетри, журналри чІалан винел кІвалахун, маса чІаларин гафар чи чІалан талукь гафаралди дегишарун патал акъаваз тавуна кхьинарна. Гуььжет алай месэлаяр гьалун патал чІалаз талукьарнавай илимдинни тежрибадин конференцияр тухвана. Ингье эхиримжи

йисара хайи чІалаз талукь мярекатриз ара гана. Газетри чІалан гьакьиндай рахунар ва кхьинар акъвазарна...

Вуч хъсан я хьи, цийи «Самур» арадал атана ва ада сифте йикъалай чІалан месэлаяр кьарагъарна. 1998-йисан сад лагъай нумрада гайи «ЧІал» чин къенин гьерекатдин бине хъана. Ана гьикьван хъсан бубайрин мисалар ганвай: «ЧІал чатунихъ маса гумир», «ЧІал течир ничхирни тахъуй», «НуькІни вичин чІалал рахада» ва икІ мад. Зи фикир вичихъ ялайди гьакІни чи машгур чІалан алим Мегьамед Гьажиеван гафар хъана: «Лезги чІал хуьн паталди ам хъсандиз чирна кІанда». Гьакьикъатдани гьакІ я. За жуван ватангълийрихъ элкьвена лугъузва: «Ша, чна жуван чІал хуьн патал ам хъсандиз чирин. И кар патал «Самур» газетдивай куьмек кьачун. Ада кьарагъарнавай месэладик кьуьн кутан. Гьил-гьилеваз, кьуьн-кьуьневаз кІвалахайтІа, чавай чи чІални хъсандиз хвена вилик тухуз жеда».

Айтекин БАБАЕВА,
Кьебеле райондин Дызахлы хуьр

Quba soyqırımı - 100

ETNİK DÜŞMƏNÇİLİK

Quba qəzasına gəlmiş işğalçılara Vartan Avakovun və Harutyun Ayrapetovun burada yaşayan ermənilərdən ibarət quldur dəstələri kömək edirdi. Arxiv materiallarından məlum olduğu kimi, 1918-ci ilin ilk beş ayında daşnaklardan, bolşevik adı altında gizlənən ermənilərdən və ruslardan ibarət böyük qüvvə, təpədən dırnağadək silahlanmış 5000-dən çox əsgər və 500-dən çox özlərini yerli adlandıran erməni yaraqlıları Quba qəzasının əhalisinə qarşı əsl müharibə aparmışdılar. Təbii ki, bu qədər böyük bir qüvvəyə qarşı mübarizə aparmaq asan məsələ deyildi. Əliyalın əhali bunu bacarmazdı. Bundan ötrü silaha və təcübəyə malik adamlar lazım idi. Bunlar Qusar nahiyəsinin Kuzun kəndinin sakini, Türkiyədə təhsil almış nüfuzlu din xadimi, qətiyyətli insan olan Möhübəli əfəndi Mahamədov, həmçinin Cağar kəndinin qoçaqlıqda ad çıxarmış sakini Hatəm Sərkərov (varlı və xeyirxah olduğuna görə ona "Hatəm ağa" kimi müraciət edirdilər) idi.

Sonralar onların hər ikisi tanınmış şəxsiyyətlər kimi Quba hadisələri ilə bağlı yaradılmış qəza komissiyasına üzv seçilmişdi. Bu komissiya ermənilərin törətdikləri qırğınlarla əlaqədar şahidləri dindirir və onların izahatlarını sənədləşdirirdi. Komissiyanın tərtib etdiyi sənədlərin bir hissəsi ötən əsrin 90-cı illərinin ortalarına kimi Dağıstan Respublikasının Dövlət Arxivində saxlanmışdır.

İlk dövrlərdə Möhübəli əfəndinin dəstəsində 500, Hatəm ağanın dəstəsində 300 qaçaq var idi. 1920-ci ilin əvvəllərində onların dəstələrində qaçaqların sayı 3 minə çatırdı. Erməni daşnaklarına qarşı mübarizədə onlara qəzanın nüfuzlu və tanınmış simalarından olan Əlibəy Zizikskinin və Dəvəçi nahiyəsindən Həmdulla Əfəndiyevin (el arasında Həmdulla əfəndi kimi tanınırdı), Xaçmazın Şıxlar kəndinin bəylərinin dəstələri də qoşulmuşdu.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin 1918-ci ilin iyul ayında yaratdığı fəvqəladə təhqiqat komissiyasının üzvü Andrey Novatskinin məruzəsində göstərilir ki, David Gelovani 187 əsgərlə Qubaya gələndən bir neçə gün sonra ətraf kəndlərin ləzgiləri ondan tələb etdilər ki, ya şəhəri tərk etsin, ya da dəstəsi ilə birlikdə təslim olsun. Gelovani bu təklifi rədd edəndə dağ tərəfdən (yəhudi qəsəbəsi tərəfdən) şəhərə yaxınlaşan ləzgi silahlı dəstələri bolşevikləri qovmaq üçün buranı atəşə tuturlar. Atışma üç sutka davam edir. Nəhayət, bolşeviklər onlara köməyə gəlmiş böyük silahlı dəstənin mühafizəsi altında Xaçmaza geri çəkildilər. Ləzgilərsə dağılıb getdilər. (Bax: ARDA. F. 1061, siy. 1, iş 96, vər. 14).

Sual oluna bilər: Silahlı ləzgilər bolşevikləri Qubadan niyə qovmuşdular? Çünki Gelovani mərkəzin xəbəri olmadan özünü Quba qəzasının komissarı elan etmiş qatı cinayətkar, ermənilərin tapşırıqlarını yerinə yetirən daşnak əlaltısı idi. Andrey Novatski Gelovaninin cəmi bir dəfə Qubada olduğunu göstərir. Öz izahatında buraya

iki dəfə gəldiyini bildirir. Şahidlər onun Qubada üç dəfə qırğın törətdiyini deyir. David Gelovani Qubadan Xaçmaza gəlmiş nümayəndə heyətinə demişdi: "Başçılıq etdiyim iki minlik əşelonun əksəriyyəti erməni bolşevikləridir və onlar Qubaya getməyimi tələb edirlər. İki gündən sonra 300 əsgər, beş top və on pulemyotla Qubaya gələcəyəm. Camaatı başa salın ki, fərağat dursun. Yoxsa Qubanı toplaqla dağıdıb, əhalini qarışqa kimi qıracağam".

Yerli əhalinin yaddaşında "qəddar komandir" kimi qalmış Gelovani əvvəlcə 300, sonra 187 əsgərlə və əlavə köməyə gəlmiş 200 və bir də 170 əsgərlə, bir sözlə, birlikdə götürüldükdə 850-dən çox əsgərlə Qubaya hücum çəkib qırğınlar törətmişdi (Bax: Müzəffər Məlikməmmədov. Qanlı dərə. Bakı, 2009. səh 114).

A. Novatski öz məruzəsində yazır ki, "Quba müsəlmanlarının sakit və sülh əhval-ruhiyyəli olduğunu görəndə, müsəlmanlar tərəfindən erməniləri heç bir təhlükə gözləmədiyinə əmin olan Gelovani iki yüz nəfərədək erməni hərbi əsgərini həbsxanadan buraxdı". Bunlar kimlər idi? Erməni hərbi əsirlərinin Qubada nə işi var idi?

Novatski bu sualları cavabsız qoyur. Hələ Gelovaniyədək Muradyanın başçılıq etdiyi 2000 erməni əsgəri Quba qəzasında qırğın törətmişdi. Bunu görəndə Möhübəli əfəndi və Hatəm Sərkərov qəzanın ləzgilərini erməni daşnaklarına qarşı mübarizəyə qaldırmış, Cənubi Dağıstan ləzgilərindən də kömək alaraq, işğalçıları darmadağın etmişdilər. Muradyan yüzədək əsgərlə qaçıb canını qurtarmış, əsir düşmüş iki yüzədək daşnak Möhübəli əfəndinin tapşırığı ilə Quba həbsxanasına salınmışdı (Bax: Yənə orada səh. 15).

Göründüyü kimi, Muradyanın erməni əsgərlərinin qisasını almaq üçün Qubaya Gelovaninin, onun dəstəsindən qırılanların qisasını almaq üçün isə qaniçən Srvanstyan Amazaspın xüsusi təlim görmüş 3 min nəfərdən ibarət "Qisasçı" dəstəsi göndərilmişdi. Qubaya doğru hərəkət edərkən öz yolu üstündə bütün müsəlman kəndlərini talan edən, dağıdan, yandıran, qaçmağa macal tapmayan qocaları, qadınları və uşaqları vəhşicəsinə qıran Amazasp Qubada məscidin qarşısında əhalini hədələyərkən demişdi: "Mən əslən Ərzurumdanam. Uzun müddət türklərlə vuruşmuşam. Mən erməni xalqının qəhrəmaniyəm və onun mənafələrinin müdafiçisiyəm. Qisasçı dəstəmlə burada qayda-qanun yaratmağa, Sovet hakimiyyətini qurmağa deyil, iki həftə əvvəl öldürdüyünüz ermənilərin qisasını almağa göndərilmişəm... Mənə əmr edilmişdir ki, dənizdən Şahdağa kimi

bütün müsəlmanları məhv edim, onların yaşayış yerlərini Şirvanda (Şamaxıda - M.M.) olduğu kimi tamamilə dağıdıb, torpaqla bərabərləşdirim..." (Bax: ARDA. F. 1061, siy. 1, iş 96, vər. 35-36).

Qana susamış erməni cəlladının Qubada olduğu ancaq ilk iki gün ərzində - mayın 1-də və 2-də şəhərdə və qəzanın kəndlərində 1700 nəfərdən çox azərbaycanlı, 1200-dək ləzgin, 300 nəfərdən çox tat əhalisini qətlə yetirməsi, Qüdyal çayının sahilində əli silah tutan 700 gənci güllələməsi, bir sözlə, 3900 nəfərdən çox müsəlmanı qırması onun vəhşi xislətini daha yaxşı büruzə verir.

Şahdağa kimi bütün müsəlmanları qırmaq istəyən daşnak başçısının xam xəyalları baş tutmadı. Yerli əhalinin mütəşəkkil və güclü müqavimətinə rast gələn, Digah, Alpan, Küsnət, Üçkün və Qımıl kəndlərinin əhalisi ilə bir neçə gün döyüşməli olan Amazasp Xaçmazdan əlavə qüvvələr çağırırsa da, yenə istəyinə nail ola bilmədi. Öz köməkçisi Nikolay və dəstənin komissarı Venuntsla birlikdə Qubada dəhşətli soyqırımı törətmiş qaniçən Amazasp 1918-ci ilin mayın 18-də Digah kəndi ərazisindəki dərədə (indi bura "Qanlı dərə" adlanır) qəzanın igid oğulları ilə üz-üzə gəldi. Burada Möhübəli əfəndi Kuzunvinin, Hatəm ağa Cağarvinin, məhərrəm-kəndli Əbdürrəhim əfəndinin və başqalarının rəhbərlik etdikləri ləzgilərdən ibarət silahlı dəstələr təpədən dırnağadək silahlanmış, çoxlu topu və pulemyotu olan daşnak qoşununu darmadağın etdilər. Amazasp bir neçə əsgəri ilə qaçıb canını qurtardı.

Bu, böyük qələbə idi. Ona görə də ulu öndərimiz Heydər Əliyev 1998-ci ilin oktyabrın 3-də Qusar rayonu seçiciləri ilə görüşü zamanı demişdir: "Qanlı dərə"də 1918-ci ildə qusarlılar Azərbaycan xalqına təcavüz edən erməni millətçilərinin qarşısını alıb onları darmadağın etmişlər".

Hadisələrdən 100 il keçməsinə baxmayaraq, Quba soyqırımı ilə bağlı hələ də açılmamış bir sıra məsələlər vardır. Bu sahədə axtarışları davam etdirmək son dərəcə vacibdir. Mövcud arxiv sənədlərinə də yetərincə aydınlıq gətirilməlidir. Bu sənədlərdən biri - A. Novatskinin məruzəsi ilə bağlı bəzi fikirlərimi bildirmək istəyirəm. 1999-cu ildə "Azərbaycan" qəzetinin aprel-may saylarında dərc olunmuş "Quba faciəsi" adlı tarixi очерkdə A. Novatskinin məruzəsinin necə hazırlandığı və nə dərəcədə obyektiv olduğu barədə bəzi məqamları açıqlamışdım. (Bax: "Azərbaycan" qəzeti, 22 aprel, 24 aprel, 30 aprel, 14 may, 16 may 1999-cu il). Yeri gəlmişkən, qeyd etmək lazımdır ki, məruzədə göstərilən zərər yalnız Amazasp tərəfindən vurulan zərərdir. Burada adları çəkilən bəzi kəndlərə, yəni Qubanın Digah kəndindən sonra gələn və Qusar ərazisində adları çəkilən yaşayış məntəqələrinə Amazaspın ayağı dəyməyib. Bəzi kəndlərə əvvəlki qırğınlar zamanı ziyan vurulub.

Müzəffər MƏLİKMƏMMƏDOV
(Ardı var)

Xəbərlər

www.samurpress.net

Qayğı artır

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin bu ilin fevralın 23-də imzaladığı sosial yönümlü sərəncamlara əsasən sosial müavinətlərin məbləği 2018-ci ilin martın 1-dən orta hesabla 10 faiz artacaq.

Digər sərəncamda göstəriləyi kimi, "Beşdən çox uşağı olan qadınlara müavinətin məbləğinin müəyyən edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2013-cü il 27 dekabr tarixli fərmanı ilə müəyyən edilmiş müavinətin məbləğinin də bu ilin martın 1-dən 10 faiz artırılması nəzərdə tutulur.

Eyni gündə verilmiş üçüncü sərəncama əsasən, uşağa qulluğa görə qismən ödənişli sosial məzuniyyətdə olanlara verilən aylıq müavinətin məbləği də 2018-ci ilin martın 1-dən 10 faiz artırılacaq.

17 su anbarı tikiləcək

Son illər iqlim dəyişikliyi ilə əlaqədar Azərbaycanda yağıntılıların miqdarı xeyli azalıb, suyun buxarlanması isə artıb. Bunun nəticəsində respublikanın əksər çaylarında suyun azalması müşahidə olunur. Havaların isti keçməsi və global istiləşmə ölkəmizin təbiətinə də təsirsiz ötürmür. Azərbaycan ərazisinin 60 faizində quraqlıq hökm sürür. Yağıntılıların səviyyəsi bundan sonra daha da aşağı düşəcək.

Vəziyyəti yaxşılaşdırmaq, gözlənilən quraqlıqla mübarizə aparmaq üçün hökumət səviyyəsində ciddi tədbirlərin həyata keçirilməsi qərara alınıb. Bununla əlaqədar respublikamızda 17 yeni su anbarının tikilməsi nəzərdə tutulub. Bundan əlavə, sudan qənaətlə istifadə olunması ilə bağlı bir sıra tədbirlər də həyata keçiriləcək.

Çətin dillər siyahısına salınıb

İngilisdilli əhalidən ötrü çətin dillərin siyahısı tərtib olunub. Bu siyahıya Azərbaycan dili də salınıb. Öyrənilməsi çətin və uzun müddət tələb edən 61 dil üzərində təcrübə aparılıb. Həmin dillər beş qrupa bölünüb. Dördüncü və beşinci qruplara aid dilləri öyrənmək daha çətin dir.

Tədqiqatçıların qeyd etdikləri kimi, 4-cü qrupa daxil edilmiş 40 dildən Azərbaycan, türk, rus və başqa dilləri öyrənmək üçün 44 həftə vaxt lazımdır.

Ən çətin öyrənilən dillər 5-ci qrupa daxil olan çin dilinin iki dialekti, ərəb, yapon və Koreya dilləridir. Onların hərəsini öyrənmək üçün 88 həftə və yaxud 2200 saat vaxt tələb olunur.

ДИДЕД ЧІАЛАЗ ИКРАМНА

Алай йисан 21-февралдиз Къебеле райондин Камарван хуьруьн юкьван мектебда кыле фейи дидед чІалан йикъаз талукъарнавай мярекат акъван гурлуди, акъван руьгь кутадаиди, акъван иерди хъана хьи, ам садрани чи рикІелай алатдач. Мярекатда Къебеле шегъердай атай мугъманрини иштирак авуни адан метлебувал хкажзавай. И сувариз чаз – «Самур» газетдин кІвалахдарризни теклифнавай.

Сятдин 11-даз чун мектебдиз агакбайла и чирвилерин кархана халисан суварин гъавада авай. Муаллимрини милли пекер алай аялри чун залдиз тухвана. Гъвечи-чІехидан вирибурун чина хъвер кьугъвазвай. Лезги макъамрин ванери рикІ ахъайзавай. Мярекат тухузвай жегъил муаллим Сабира Узбеговади гаф мектебдин директор Бехтияр Алиязов гана. Ада виридаз чІалан сувар мубаракна. Завуч Гъуммет Узбегова – вичихъ шаирвилин алакьунар авай и касди лезги чІалал лагъай «Дидед чІал» шеирди межлисдал чан гъана. Шаир Желил Комрадлыдини и гъилера лезги чІалал шиир кІелна. Райондин маарифдин идарадин пешекар Расим Байрамова тешкилатчийриз агалкьунар тІалабна.

Вич Камарван хуьрай тир, Къебеледин тІвар-ван авай духтур, и мярекат тухун патал гзаф алахъунар авур Шагъисмаил Исмаиловни адан умуьурдин юлдаш Гуьлейфе муаллим мярекатдиз гъил ичІиз атанвачир. Абуру мектебдин лезги чІалан кабинет патал чпин хизандин тІварцІелай ктабрин шкаф къачуна пишкеш яз гъанвай. «Самур» газетдин Къебеле района чІехи даях тир элдин агъсакъал Ш.Исмаилова авур рахунар виридан рикІяй хъана.

Ахпа межлис мектебда кІелзавайбуру чпин гъилиз къачуна. ЯхцІурни цІудалай гзаф аялри иштиракзавай программа акъван марагълуди тир хьи, чавай чи гъейранвал чуьнуьхариз жезвачир. Абуру кІелзавай шииррай, фадлугъунрай, къалурзавай сегънейрай лезги чІалаз чІехи муьгъубат кІвахъзавай. Суьгъбет Агъасиевади хордихъ галаз санал «Дидедин чІал» мани лагъайла, рушарини гадайри «Сад за лугъун, сад вуна лагъ» лугъуз баядрал илигайла, Азизани Айтекина «Чан къари» макъамдин бинедаллаз сегъне къалурайла, гадайри

«Лезгинкадал» кьуьлердайла вирида гурлу капар ягъизвай.

Чун ина гзафни-гзаф гъейран авур са карни хъана: шииррин конкурс. ЦІуд аялди иштирак авур ам хъсандиз кыле фена. Лезги шаиррин шиирар и аялри акъван фасагъатдиз лугъузвай хьи! Гъалибар хкъгъун муаллимрикай ибарат юридиз са акъван регъят хъаначІани, I чкадиз Гуьлшен, II чкадиз Фидан ва Сельми, III чкадиз Нигар, Айтекин ва Бану лайихлу хъана.

Абуруз пишкеш яз и макъаладин авторди вичин лезги чІалал акъуднавай ктабар гана. Тек гъалибриз ваъ, мярекатдик пай кутур вири аялриз сад хъиз вичин ктабар пай гайи ада абурун алакьунрал вичин гъейранвал малумарна.

Аялри мярекат акъван хъсандиз туькІурнавай, вири чпиз акІ муьтІуьгъарнавай хьи, чна – яшлугъуру абурун вири тІалабунриз амал авунай. Гъа икІ, абуру чун рахурна, чав кьуьлериз туна, ахпани чал суалрин марфар къурна. И суалриз жавабар лагъайтІа, абуруз «Самур» газетдин редактордивай кІан хъана. Чи халкъдин тарихдиз, чи чІалан гъалариз, мектебра лезги чІалал тарсар тухуниз, дуьньядин лезгийрин къадардиз талукъ тир и суалар гузвай аялрин: Элвинан, Азизан, Атабеган, Саядан, Самиран, Алиадин, Нижатан фикирфагъумрал гъейран тахъун мумкин тушир.

Аялар и мярекатдиз гъазурнавай мектебдин тІвар-ван авай муаллим, виридан рикІе лезги чІалаз муьгъуббатдин экв куькІурзавай Ругъизер Алиевадин рахунар виридан рикІяй хъана. Адаз мярекат арадал гъиз Гуьлпери Алиевади ва Шагъане Мегъдиевади куьмек ганвай.

Мярекатдилаь кьулуьх чун Ругъизер муаллимди тешкилнавай лезги чІалан кабинетдиз илифна, Шагъисмаил ва Гуьлейфе Исмаиловри пишкеш яз гъанвай ктабрин

шкафда дидед чІалал сифте ктабар чна эцигна.

Ахпа вири суварин суфрадихъ ацукъна. Ширилухар муаллимри чпин кІвалера чранвайбуру тир. ЧІехи тортунин винел «Хайи чІал» гафар кхъенвай.

Чун Камарвандай Бакудиз руьгь акатнаваз рекъе гъатна. Чи вилерикай датІана а аялар карагъзавай. «Ихътин гележег авай чи чІал рекъидач» лагъана фикирзавай чна.

Седакъет Керимова.
Шикилар ягъайди
Рамил Алхасрин я.

РЕДАКТОРДИ КЪИЛЕ ТУХВАНА

И олимпиада къетген жуьрединди тир. Дидед члалан суварин вилик къиле феи мярекат лезги члалазни литературадиз талукъарнавай. Олимпиададин иштиракчяр хурун мектебрин 11-синифра келзавайбурун арада хянавай аялар тир.

Къурагъ райондин Кирийрин хуьре тухвай мярекатдин тешкилатчи Дагъустан Республикадин «Лезги газетдин» редакция тир. Олимпиада и кар патал гзаф зегъметар члугур газетдин къилин редактор Мегъамед Ибрагъимова ачухарна. Ада лагъайвал, им газетди и рекъяй тухвай сифте мярекат я.

«Редакциядихъ ихътин олимпиадаяр гила гъар йисуз Къиблепатан Дагъустандин чара-чара района тухудай ният ава. Гъа

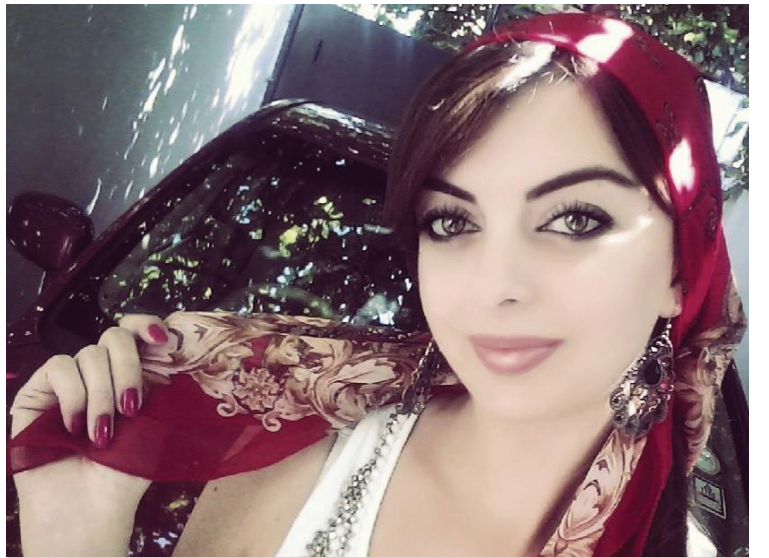

идалди чаз инсанрин фикир хайи члалан месэлайрал желбийиз кланзава. Садазни сир туш хьи, эхиримжи йисара жегъилар, иллаки шегъерра яшамиз-завайбур лезги члалал рахазмач. Хайи члал чир тахъуни хайи меденият квадаруниз рехъ ахъайзава. Ихътин олимпиадайри лагъайтла, аялриз дидед члал кланарзава, абурун риклера ха-

йи члалаз муьгъуббатдин целхемар куьклуьрзава», – лагъана М.Ибрагъимова.

Олимпиадада иштирак авур 11 аялди тестерин суалриз жавабар гана, диктант кхъена, гъаклни «3и рикI алай кхъираг» тема теснифна. Сад лагъай чкадиз Фатимат Рагъманова (Кирийрин хуьрун юкван мектеб), къвед лагъай чкадиз Бирем Абдурагъманов (Ашар хуьр), пуд лагъай чкадиз Маина Османова (Аладаш хуьр) лайихлу хъана. Гъалибриз премияр, гъаклни «Урус члаланни лезги члалан гафарган» ва лезгийрин сейли къелемэгъли Муьзеффер Меликмамедован «Гъажи Давуд» ктабар пишкеш яз гана.

“САМУР”

«Сувар» Лезги Халкъдин Манйиринни Къуьлерин Ансамблдин къуьлдайди Зарина Рагъимханова.

YENİ KİTAP

Дерин психоложи эсэrlэри илэ тананан, инсан тэбиатиндэ gedэн gözэгөрүнмэз проселэри сэнэткарлиqlа qələмэ almađı bacaran тананмиш насир Sədaqət Kərimova oxucularının görüşünə növbəti kitabı ilə gəlib.

Müəllif sayca 25-ci olan “Özgə ağrısı” adlı bu kitabında da öz mövzularına sadıq qalıb. Yazıcının qəhrəmanları özgə ağrılarını özününkü kimi yaşayan, zəngin mənəvi aləmi olan insanlardır.

Cəmiyyətimizdə təzadlı proseslərin baş verdiyi, meyarların dəyişdiyini, insan mənəviyyatında çatlar əmələ gəldiyi, əxlaqi dəyərlərin dəyişdiyini indiki vaxtda bu kitab oxuculara hava və su qədər lazımdır. Şirin sözə, xoş ülfətə, səmimi rəftara nə qədər ehtiyac duyuruqca, bu cür tərbiyəvi əhəmiyyətə malik əsərlərə də o qədər təşnəyik. Bu

mənada S.Kərimovanın “Özgə ağrısı” kitabı oxuculara gözəl ərməğandır.

Kitaba müəllifin bu vaxta kimi çap olunmamış povest və hekayələri, eləcə də ləzgi dilindən özünün tərcümə etdiyi “Soyuq günəş” adlı pyesi daxil edilmişdir. Bakının “Səda” nəşriyyatında işıq üzü görmüş kitabın redaktoru Nuridə Qılıncıdır.

Aynur BAYBULATOVA

МУРАД СТАЛ ЛАУРЕАТОМ

Корреспондент РИА «Дербент» Мурад Шихамедов стал лауреатом шестого Всероссийского журналистского конкурса «Правда и справедливость». Жюри конкурса отметило его работу: «Вампиров промысел. Школы в Дагестане стали предметом распила, спекуляций, шантажа и саботажа».

Как рассказали в ОНФ, всего на конкурс поступило более 5,5 тыс. работ от 2,5 тысяч участников из всех регионов страны.

«Этот конкурс стал беспрецедентным по числу присланных журналистами работ и количеству участников. Более 2,5 тыс. представителей СМИ затронули такие важные для жителей регионов вопросы,

как ЖКХ, коррупция, формирование комфортной городской среды, ремонт дорог. Все лауреаты, будут награждены на площадке Медиафорума ОНФ и получат премии», - заявил председатель общественного совета Фонда ОНФ «Правда и справедливость», депутат Госдумы Николай Будув.

«Ни для кого не секрет,

что в сфере образования в Дагестане имеется множество проблем. Это и аварийные школы, и слабое их оснащение, многосменное обучение и т.д. К сожалению, не обходится здесь и без коррупции, которая в республике в последние годы приобрела угрожающие масштабы. Данный конкурс – хорошая возможность в очередной раз рассказать широкой аудитории об этих проблемах.

Очень приятно, что моя работа, в которой освещены вышеуказанные проблемы, была отмечена жюри конкурс. Будем надеяться, что в будущем проблемных школ в Дагестане станет меньше, — добавил собеседник.

Риа Дербент

ГЪАРФАРИЗ ТАЛУКЪ ГАФАР

ГЪ - гъил, гъаб, гъал, гъел, гъвар, гъарикI, гъвел, гъвергъвер.

ГЪ - гъад, гъамга, гъебе, гъерт, гъешем, гъуьл, гъяд, гъяркъуь.

КЪ - къаф, къад, къай, къазма, къал, къаних, къатай, къацу, къени.

КЪ - къал, къацI, къару, къекъел, къелечI, къемкъер, къеб, къигъитI.

КI - кIам, кIакI, кIапIал, кIани, кIвал, кIвач, кIел, кIеле, кIир.

Ш - шIагъ, шIини, шIипI, шIир, шIузар, шIивитI, шIатI, шIакъракъ, шIиш.

ТI - тIал, тIанур, тIанIас, тIарам, тIач, тIвал, тIветI, тIул, тIили.

УЪ - уьгъуь, уьзден, уьлен, уьлчи, уьлуьган, уьзенг, уьлкве, уьфт, уьцIуь.

ХЪ - хъалхъам, хъалхъас, хъархъ, хъач, хъварц, хъвер, хъел, хъире.

ХЪ - хъар, хъахъ, хъел, хъирхъам, хьи, хъиз, хъун, хъухъ, хътин.

ЦI - цIай, цIар, цIам, цIайлапан, цIалцIам, цIицI, цIирх, цIуд, цIугъ.

ЧI - чIал, чIав, чIар, чIатI, чIаф, чIиж, чIикъ, чIил, чIичI, чIух.

О ПРОБЛЕМАХ ЭТНИЧЕСКИХ СМИ

У этнических СМИ нет возможности быть абсолютно самокупаемыми. Об этом вице-президент Федералистского союза национальных меньшинств и заместитель председателя Международного союза немецкой культуры Ольга Мартенс заявила в интервью «Общей немецкой газете».

По ее мнению, коммерческая самостоятельность этнических СМИ невозможна даже в самых высокоразвитых странах. По словам Мартенс, такие типы средств массовой информации получают финансовую поддержку почти

во всех странах.

«С проблемой самокупаемости сегодня сталкивается не только пресса национальных меньшинств, но и другие печатные СМИ, даже самые крупные. На мой взгляд, это под силу лишь рекламным вестникам», – отметила она.

Ольга Мартенс добавила, что по ее мнению, сейчас читателей этно-СМИ интересуют также темы приграничного партнерства. «Если же говорить об освещении темы традиций и обычаев национальных меньшинств, то здесь важно презентовать их не только как фактор сохранения исторического наследия, а более комплексно, с учетом современных аспектов, т.е. трансформировать и модифицировать. Нельзя воспринимать традиции как нечто закостенелое», – приводит слова Мартенс «НацАкцент».

ELZA İBRAHİMOVA ANILDI

Heydər Əliyev Sarayında bəstəkar, xalq artisti Elza İbrahimovanın mahnılarından ibarət “Nəğmə dolu bir ürəyəm” adlı konsert keçirilib. Sarayın mətbuat xidmətindən APA-

ya verilən məlumat görə, konsertdə xalq artistləri Flora Kərimova, Ənvər Sadıqov, əməkdar artistlər İlqar Muradov, Aqşin Abdullayev, Lalə Məmmədova, Sərxan Bünyadzadə, Sevdə Yəhyayeva və başqaları iştirak ediblər.

Konsertdə müğənniləri Azərbaycan Televiziyası və Radiosunun Gülarə Əliyeva adına

“Dan ulduzu” instrumental ansambli, Tofiq Əhmədov adına Estrada-Simfonik orkestri və “Qaytağı” ansambli müşaiyət ediblər.

50 İL ƏVVƏL YAZILMIŞ ŞEİR

T. Ağarəhimovun dediyinə görə qıvıllılar şairi həmişə böyük hörmətlə qarşılayar, onun şeirlərinə həvəslə qulaq asardılar. O, “Qıvılda” şerini yerli əhalinin qonaqpərvərliyindən, kəndin füsunkar mənzərələrindən təsirlənərək yazmışdı. Aşağıda həmin şeri oxuculara təqdim edirik.

Qıvılda

Səhər çıxan günəşin al telləri
Dağ başında lövbər atar Qıvılda.
Nəğməsiylə oyadıb şən elləri,
Bülbül gülə min naz satar Qıvılda.

Ürəklərdə yuva salan qəm deyil,
Hər bir evdə toy çalınır elə bil.
Görüb elin sevincini ilbəlil,
Qəm özü də qəmə batar Qıvılda.

Əgər dursa gecə ayın qəsdinə,
Seçmək olmaz duman nədir, tüstü nə.
Şeh çiləyib çiçəklərin üstünə,
Dərələrə duman yatar Qıvılda.

Yellər əsib yellənəndə budaqlar,
Barlı bağlar bir-birini qucaqlar.
Sərin sulu, durnagözlü bulaqlar
Obalara axıb çatar Qıvılda.

Qonşu Qəçrəş heyran edər görəni,
Sağlam gördüm burda ömür sürəni,
Sıx meşəni, bir də “Yanıq dərə”ni
Ömrü boyu kim unudar Qıvılda?!

Şair olan, qəlbini duy mahalın,
Heç qalmasın bir cavabsız sualın.
Kainatı gəzən səyyar xəyalın
Bir də nə vaxt qərar tutar Qıvılda?

Яран суварин суракъар

МУЪШКУЪР

«Муъшкур» макротопонимдиз баян гудайла лезги чІалан алим профессор Р.И.Гьайдарова икІ кхъизва: «Муъшкур. Мегъарамдхуъруън райондин са участок. И тІвар ана авай тамун тІварцихъ галаз, тарарин жинсинихъ галаз алакъалу я. Муъшкур/Мушквар бязи нугъатра шамагъаж тарциз, гъа тарар авай чкадиз лугъуда. Месела, Хуъруьга. Тарарин жинсиниз килигна чкадиз тІвар гун авай кар я. Гекъыг: Къарбулук (Мегъарамдхуъруън район) – къарбу «чуъхвер». (Р.И.Гьайдаров. Лезги чІалан этимологиядиз гъахъун. Магъачкъала. 2005, ч. 118).

«Муъшкур» лезгийри лап къадим чІаварилай менфят къачузвай заланвилин уьлчмедизни лугъуда. «Са муъшкур ацанвай ирид чувалдиз, яни тахминан 500 килодиз барабар я. Аквар гъаларай, и уьлчмедин тІвар Муъшкур топонимдикай хъанва. Каспи гъуьлуьн РагъакІдай кьерехда экія хъанвай мублагъ чилерин дуьзенлухдиз икІ лугъуда». (Забит Ризванов, Ризван Ризванов. История лезгин. Махачкала, 1990. Ч.40).

Чпин ктабда авторри талукъ мисаларни гъанва: «Са муъшкур къуьлуьк – са кал; Дагъда са мушкур ник цунилай, Муъшкурда са рипедин къуьл цун хъсан я» ва икІ мад. Абуру кхъизвайвал, «муъшкур» гъакІни чилин майдан къалурдай, кьве гектардиз барабар уьлчме я.

Гъа инал лугъун хъи, «муъшкур» гъакІни дуьгуьдин жинс я. И дуьгуь сифте яз Муъшкурда цанай ва адан тІварни гъа

макротопонимдикай хъанай. Манкъулидхуъруьн чилерал муъшкур дуьгуь генани

пара цадай ва а дуьгуь маса гун патал Урусатдиз, Туьркиядиз, Ирандиз, Юкван Азиядин уьлквейриз тухудай. Тарихчийри кхъизвайвал, 1836-йисуз Къуба аялатдин лежберри 196 агъзур пуд дуьгуь гъасилнай. Алпан магъалдин наиб Мегъамед хандихъ Муъшкурда чІехи дуьгуьдин плантацияр авай. (Килиг: А.С.Сумбатзаде. Кубинское восстание. Баку, 1961).

Чкадин тІвар хъиз «Муъшкур» Самур вацун кьибле пата авай, дегъ чІаварилай ва гилани лезгийр яшамеш жезвай чІехи ва мублагъ дуьзенлухдиз лугъуда. Чешмейрай аквазвайвал, Дагъустан Республикадин Мегъарамдхуъруън райондин са къадар чилерни Муъшкурдик акатзава. Дегъ чІавара Муъшкурдихъ генани чІехи чилер авай. Са тарихдин чешмеда икІ кхъенва: «Вичин тІвар массагетрин тІварцикай хъанвай, Самур ва Гилгилчай вацарин арада авай дуьзенлухдиз Маскут ва Маскат, гъуьгуьнлай Муъшкур лугъузвай. Ина, Самур вацун гъуьлуьз мукъва чкадин районда, Турпагъ кІеледин амукъяр авай чкада (Белидж станциядин мукъув) массагет Аршакидрин меркез хъайи Чора ва я Чога шегъер авай». (Очерки истории СССР. III-IX вв. М., Издательство АН СССР. 1958. Ч.304).

Тарихда Муъшкур лезгийрин вилайт тирди субутзавай делилар гъаф ава. Ихътин са делил: 732-733-йисара арабрин сердер

ЧИ ГАФАР

Марвана хазаррин къушунар куьварна, абурукай 40 агъзур кас есирда къунай. И есиррин 7 агъзур кас хазарар, амайбур буртасар тир. Чешмейра къалурнавайвал, буртасар сердерди Кахетиядиз, «хазарар» Самурдинни Шабирандин арада авай дуьзенлухдиз, лезгийрин вилайтдиз къуьнарнай». (Килиг: БунятовЗ.М. Азербайджан VII-IX вв. Под редакцией З.И.Ямпольского. Баку, 1965. Ч. 112-113).

Чкадин тІварцин «Муъшкур хътин форма арадиз атуникай кьве жуьреда баян гуз жед: 1) Муъшкур – «муъшкрин хуьр» мана авай ибара хъиз. Тарихдин чешмейрай аквазвайвал, чяхъ къадим девирра Муъшкур тІвар алай хуьрни хъанай, шегъерни. Идалай гъейри чяхъ Муъшкур Палас хуьрни авай. Муъшкур ва Муъшкуруба тІварар алай хуьрер Хачмаз районда исятдани ава. «Муъшкур» форма «муъшкрин хуьр» ибардин сад лагъай гафунай *рин* ва кьвед лагъай гафунай *х* гадар хъана арадиз атанва. Им лезги чІала мумкин кар я. Месэла: Цурухта, Къуьхуьр – КцІар райондин хуьрерин тІварар. Сад лагъай гаф «Цуру» ва «Худат» гафарикай арадиз атанва. Ина сад лагъай гаф авайвал амукъна, кьвед лагъай паюнай уд пай гадар хъанва. Амай паюна эхиримжи ачух туширди вичин чка дегишарна ачух сесинин вилик атанва: Цуру Худат – Цурухта. Кьвед лагъай топонимни «кьве» ва «хуьр» гафарикай арадиз атанва: Къвехуьр – Къуьхуьр. Аквазвайвал, «Муъшкрин хуьрдикай» «Муъшкур» хъун лезги

чІалан фонетикадин къанурин бинедал рягъатвилелди къатІуниз жезва.

2) «Муъшкар» гафуни эвел тайифадин тІвар къалурнава ва гуьгуьнлай адакай тІвар хъиз менфят къачунва. Гъавилай «Чепер», «Макъар», «Лакар» тІварар хъиз, «Мушкар» тІварни вичиз хас жуьредиз элкьвенва ва гъафвилин къадардин форма яз теквилин къадар къалурзава. Ихътин тІварари гъатга гъафвилин къадардин тикрар аффиксарни къабулзава: Чеперар, Макъарар, Лакарар, Муъшкарар (Муъшкурар) ва икІ мад.

«Муъшкар» гафуна /а/ сес /уь/ сесинал эвез хъун лезги чІалан фонетикадиз хас гъал я. Месела, Къурагъ райондин Усар хуьруьн тІвар чешмейра Усур хъизни дуьшуьш жезва. Ушур хуьруьн сифте форма Ушар тир. КцІар райондин Кузун хуьруьн тІварцин къадим форма Касан хъиз дуьшуьш жезва. Гандур ойконимдихъ сифте «Гандар» форма авай. Аквазвайвал, лезги чІала тІварарин Усар-Усур, Ушар-Ушур, Касан-Кузун, Гандар-Гандур, Мушкар-Мушкур, Муъшкар-Муъшкур хътин формаар хъун дуьшуьшдин кар туш.

Винидихъ гъайи делилри субутзавайвал, профессор Р.И.Гьайдарова вичин тІвар «Мегъарамдхуъруън районда са участок» хъиз кьейд ийизвай Муъшкур къадим ва чІехи лезги вилайтрикай садан тІвар тир. И макротопоним тамун тІварцихъ ва тарарин жинсинихъ галаз алакъалу авуна кІанзавач.

МУЪЗЕФФЕР МЕЛИКМАМЕДОВ

“САМУР ДИН” МЕКТЕБ

Йиф алуькнавай. Хуьруьнвиар гьармад вичин квалеве авай. Дакарра кузвай эквер сад-сад туьхуьзвай. Тек са зуьрнечи Пайиб тир ксанвачирди. Дарвилери басрух гана юкь какур хьанвай и юкьван яшарин кас кьуьзекас ухшар тир.

Адаз йифен бере гзаф кландай, вучиз лагьайтла и члавуз хуьруьз секинвал чкИдай, адан хатурдихь хкурдай касни жедачир. И члавуз Пайиб вичин рикI алай квалехдив эгечIдай. И квалах зуьрнеяр расун тир. И кар ада акьван рикI алаз ийидай хьи, килигдай кьве вил кландай: чукIулдив кIарасдин кьен акьудна, винел иер нехишар атIудай. Пайибан кIвалин цларикай кьилий-кьилди ада раснавай зуьрнеяр куьрсарнавай. Сятралди, гьилер пих жедалди кIвалахдай ада.

Югь ахьа хьун кумазни ам зуьрнеяр чантада туна, «са кьвед хьайитлани маса гуз жедатIа акван» лагьана базардиз рекье гьатдай. КIвалей акьатайла адан гуьгьуьна хуьруьн аялар гьатдай. Касдикай яганатиз хуьредай абур: «Килиг садра, чи зуьрнечи ди цийи зуьрнеяр раснава. ЛалакI устIардин зуьрнедай гьихтин ванер акьатдатIа?» - лугьуз югь гудачир Пайибаз гадайри.

Пайиб гьвечIи чавалай лалакI тир, гьавилий вичин яшарин аялрихь акахьдачир. «ЛалакI» гафуникай хьел кьведай адаз, хьел акаатайла мез генани кIевиз галкIидай. Аялрин вягьтедай тефиз ам инсанривай кьакьатна. Фадфад ялгуз кьекьезвай Пайибаз хуьруьнбуру «ЛалакI зуьрнечи» лакIаб акьалднавай.

Пайибан рикI анжах вичин зуьрнейрихь галаз ялгуз амуькбайла ахьа жедай. Ихьтин чавара адан рикIелай вири четинвилер алатдай, чина хьвер гьатдай.

Зул атанвай. И патара ихьтин кьайи зул садрани хьайиди ту-

шир. КIарабра зуз гьатзавай кьаюкай. Лежберри цийиз цанар цана куьтыгьнавай. Хуьр живедин лацу яргандик акахьнавай.

Экуьнахь дакардай килигайла Пайибаз алапатдин кар акуна. Адан сал кьилий-кьилиз чулав тир. «Жив са йифен кьене цIрана жал?» - кушкушна ада. Вил илисна килигайла Пайибаз абур пехьер тирди чир хьана. Каш фенвай пехьер тIуьн жагьурун патал цанар цанвай никIерални саларал гьавалат хьанвай. Чпин хци кIуфарив чиликай кьуьлуьн тварар хкудзавай абур. Авайбур тIимилди хьиз, абуров пехьерин

ЛАЛАКI

МАХ

цийи лужарни агатзавай.

Пайибан кьарай атIанвай: «Ибур чукур тавуртIа, цанар терг жедатIа, амуькда вири гишила», - фикирна касди. Варарай акьатай адаз кьуншийрин саларни пехьери алтIушнаваз акуна. Икьван пехьер инсанриз садрани акурди тушир. Кьуншийр тIвалар, паяяр гваз абур чукурриз алахьнавай. Ингье пехьерал чин алай. Садбуру инсанрални вегьизвай. Пехьерин вягьтедай кьез тахьайла инсанар кичIела чпин кIвалериз гьахьна. Абуру шерзум хьана дакаррай чпин цанар тергзвай пехьериз килигзавай.

Пайиб вучин-гьикIин лугьуз амай. Адет яз гьар гьилера вичин рикIе заланвал гьатайла

ада гьиле зуьрне кьадай. Гилани ада цлакай куьрсарнавай зуьрне алудна са векьи макьамдал илигна. Зуьрнедин ванцикай дакардин шуьшеяр зурзуна. Им акурла Пайиба дакар ахьайна шанкьунивди илигна маса макьамдал. Зуьрнедин ванцикай кичIе хьайи пехьер чулав циф хьиз цавуз хкаж хьана. Им акуна пагь атIана Пайибан. Ингье адан хвешивал яргалди фенач. Са герендилай пехьерин кьушунди Пайибан сал цийи кьилелай чулаварна. Пайиба мад гьилера зуьрне кьуна. Гила адан ван генани хциз акьатзавай. И дьведа Пайиба душмандин кьушун рамна. Пехьер сад амай кьван квахьна.

Дакардай Пайибан сал лацу яз акур кьуншийри яганатна: «Аку садра, вичин сал михьи яз акуна ЛалакIди хвешила зуьрнедал ягьизва». Пехьеризни ЛалакIдихь галаз кьил кьаз кIанзавач жеди», - лагьана сада.

И члавуз Пайиба вичин кIвале авай кьван зуьрнеяр вири чантада туна тадиз кьецел акьатна. Икьван гагьди чпин ракар садрани гатун тавур Пайиб акурла кьуншийриз лугьудай гаф жагьанач. ЛалакI Пайиба гафни талана чантадай зуьрнеяр акьудиз абуров вугузвай. Пайибан фикир кьатIай хуьруьнбуру гьарада вичелай алакьдайвал зуьрне ягьана. Пехьерик кичI акатнавай, абур лав гатаз чилинни цавун арада амай. Гьа икI, Пайиба вири кIвалерин ракарар гатана. Икьван гагьди вичикай яганатзавай аялри гила адаз куьмек гузвай. Пайибахь галаз санал хуьруьнбуру зуьрнеяр пайзавай абур.

Хуьруьз гьатнавай зуьрнейрин хци ванцин вилик акьвазиз хьанач пехьеривай. Квахьна абур сад амай кьван и патарай. Хвешила жемьтди Пайибаз разивал кьалурна, адан гевилар кьачуна.

Гьа йикьалай Пайиб хуьруьн гьуьрметлу касдиз элкьвена.

АЗИЗРИН Севда

ЭМИНАВАЙ ЧИРИН

«Самур» газетди 2018-йис чIалан йис хьиз малумаруналди чун гьерекатдиз гьанва. И гьерекат «Самур» кьилеваз гегьеншдиз чIалан женгиниз элкьуьрна кIанзава. ИкI тахьайтIа, халкьдихь амай виридалайни чIехи девлет, адан чIал гьилий акьатда. Хайи чIал гуьнгьуьна хтун, ам вилик тухун патал чахь герек тир такьатар тIимил авач. Абурукай сад чи классикрин яратмишунар я. Кьачун чна Етим Эминан гафар. Са береда «Самур» газетдин чинриз «Эминан чIалан девлет», «Етим Эмина икI кхьенай...» хьтин макьалаяр акьатнай. А макьалайра чи чIехи шаирдин гафарикай ихтилатзавай ва чка атунивай абурукай менфят кьачун герек тирди кьалурзавай.

Авайвал лагьайтIа, Етим Эминан туькIуьрунра кьадим лезги гафар гзаф ава. Са береда ада менфят кьачур асул михьи лезги гафарин чIехи пай чи рикIелай алатнава. Са гафни авачиз, чи классикди а гафар гьикI кхьенватIа, чнани гьакI кхьена кIанзава. Мисал яз са шумуд гаф кьалурин: **ифрагь** – гегьенш; **кьечI** – чIехи гетIе; **афа** – тахсир; **бейар** – арсуз; **лакьан** – кьейи инсан кIевдай чка; **тайгьун** – гуьзел; **тахсара** – сур ва икI мад. И месэла патал чи машгьур алим Агьмедулагь Гуьлмегьамедован «Эминан гьакьикьат. ЧIалан словарь» ктабдикайни менфят кьачуз жедат.

Заз лугьуз кIанзава хьи, маса чIаларай кьачунвай са бязи гафар чавай асул лезги гафаралди эвез ийиз жедат. И кар патал гьам классикрин, гьамни гилан аямдин кьелемэгьлийрин эсерра гьатнавай кьадим ва цийи гафарикай гегьеншдиз менфят кьачуна кIанзава.

Мад са месэла. Исятда чахь хайи чIал течизвай, рикIелай ракурзавай, кьаз такьазвай инсанарни авачиз туш. Гьавилий чIалакай гузвай материалар мадни кесерлу авуна кIанзава. Завай хьайитIа, куьне са члавуз «ЧидачтIа-чира» рубрикадик кваз гафар гузвай кьайда тикрар хьувуртIа хьсан я.

Ханагьмед АГЬМЕДОВ,
Кьуба район

ЧИ ИБАРАЯР

ВИРИ ИЛИГИЗ, ЦИМИЛ КИЛИГИЗ – масадан зегьметдалди кьил хуьн.

ВАРАР ХКАТАЙДИ – кьилел мусибатар атайди.

ГАД ГАРАЛ РАКЬУРУН – гатуз зегьмет чIугуна,

хуьтIуьз тадаракар тавун.

ГЬЕР ТIУЬР ГЬАРУН – масад алчурна хийир

кьачур кас.

ИСТИВУТ ТIУЬР КIЕК – дьве ийиз кIанзавайди.

КЕРЕКУЛ АХЬАЮН – авачир хабарар гун.

КЪАВАЛ ХАЙИДИ – дуьзена, гаф хуьз тежер кас.

КЪУФАРАН ХЬУН – вичивай вичиз сабур гуз

тахьун.

КЪВЕ КЬИЛ КУТIУНУН – рекьин.

КЪИСМЕТДА ЦIАЯР ХЬУН – кьил кьалда хьун.

ПСИД КУЛ – садазни гьисаба авачир кас.

РИКИИ ЦИРУН – кIанз кьаних хьун.

САД ЛАГЬАНА, ВАД КЪАЧУН – багьачивал

авун.

СЕВРЕ СУВАР – са затI кьенят тавуна тIуьн.

РУК КЪАЛУРУН – алчурарун.

ТIАБ АКЬУРДИ – лянет хьайиди.

ТIАЛ АЛАЙ ЧКА – дерт.

ЦЕГЬРЕЗ САЛАМ ГУН – жува нихь галаз дуствал ийизватIа чир тахьун.

ЦИУРУ КIАЛУБ – куьгьнедай таб рахадайди.

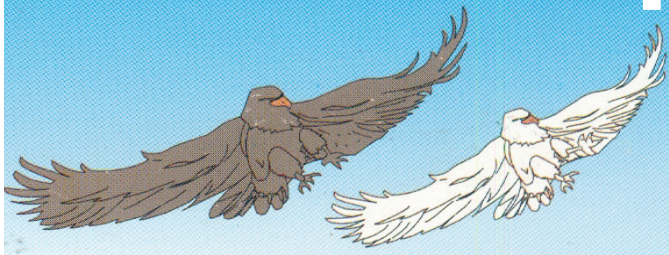
ШУЛУ ШУЛТУР ХЬУН – лап гьалдай фин.

ЯРАМА ХТУЛ – ферсуз велед.

Кьебеле райондин Камарван хуьруьн аялар

“ЛЕЗГИНКАДАЛ” ИЛИГА

Под таким названием 29-го марта 2018-го года в 18³⁰ в Оперной Студии Бакинской Консерватории (по адресу: г.Баку, ул. Шамси Бадалбейли, 98) состоится авторский вечер, приуроченный к 65-летию юбилею известного мастера пера Седает Керимовой.

На вечере, который пройдет с участием Лезгинского Народного Ансамбля Песни и Танца «Сувар», прозвучат излюбленные песни юбиляра, ставшие в последние годы лезгинскими хитами, любители поэзии прочитают стихи автора.

Заявки на приобретение пригласительных билетов (они бесплатные) принимаются по телефону редакции газеты «Самур»: 432 92 17.

Любые интересные и необычные идеи и предложения для проведения вечера приветствуются.

Оргкомитет

КАВКАЗ – РАЙ ДЛЯ ЛИНГВИСТОВ

Языков на Кавказе так много, что все попытки их сосчитать были обречены на неудачу: Лингвистическое изобилие поразило воображение чужеземцев, и Кавказ стали называть «горой языков». Современная наука тоже не дает точного ответа на вопрос о количестве языков, на которых говорят кавказские народы. Ученые указывают только приблизительную цифру - около 60 языков. Эта неразбериха связана с тем, что порой очень сложно провести границу между языком и диалектом.

В убыхском языке было 78 согласных и всего 2 гласных звука

Рекордсменами по количеству согласных звуков в речи являются абхазо-адыгские языки, к ним относится и мертвый убыхский язык. В адыгейском, например, 54 согласных и всего 3 гласных, в диалектах адыгейского до 67 согласных, в абазинском языке - 56, в бзыбском диалекте абхазского - 65. В даргинском (и многих других языках) звуки «о» и «у» не различаются, поэтому носители их путают.

Самым богатым на согласные был убыхский язык, увы, он исчез совсем недавно - в 90-е годы XX века.

Два лезгинских омонима породили новый миф

В современном лезгинском языке для обозначения орла и печени используется одно слово - «лекь». Существует гипотеза, связывающая этот лингвистический факт с древним погребальным обычаем горцев: выставлять тела умерших на съедение орлам, которые будто бы первым делом старались добраться до печени покойника. Как не вспомнить древнегреческий миф о Прометее, которого боги приковали к скале, повелев орлу ежедневно клевать его печень? Миф выглядит аллегорическим описанием такого обряда погребения.

Так ли это на самом деле? По мнению лингвистов, совпадение этих слов случайно. Древние формы лезгинских слов „орел“ и „печень“ оканчивались разными согласными и звучали в речи горцев по-разному. А потом последний согласный в слове „печень“ изменился и совпал с тем, что исторически всегда был в слове „орел“. Откуда мы это

знаем? Наблюдение над родственными словами в языках лезгинской группы показало, что там различие между этими словами сохраняется. Так что „лекь“ (орел) и „лекь“ (печень) в современном лезгинском языке просто омонимы.

Кавказскую речь называют гортанной

В речи северокавказских народов гортань работает более активно, чем, допустим, в русской речи. Практически во всех северокавказских языках - есть согласные, которые образуются в гортани либо при участии гортани и других органов, а также гласные, при образовании которых происходит сужение гортани.

Глаголы арчинского языка имеют 1,5 миллиона форм

На арчинском говорят всего 1200 жителей одного дагестанского аула Арчи. Язык относится к лезгинской языковой группе, но сильно отличается от своих собратьев, так как на протяжении долгого времени находится в изоляции - в окружении аварских сел. Благодаря этому он сохранил древние черты, заодно усвоив некоторые особенности языка соседей. Арчинский язык поражает богатством морфологии: один глагол, например, может образовывать полтора миллиона форм. Дело в том, что глагол в арчинском выражает множество разных грамматических значений - именной класс, число, время, наклонение, вопросительность, отрицание и так далее.

В табасаранском языке 48 падежей, а в адыгейском - всего 2

В абхазо-адыгских языках падежей очень мало или даже нет совсем (их функции взяли на себя глагольные формы), а в нахско-дагестанских языках их очень много.

Существительные в нахско-дагестанских языках образуют формы двух видов: падежные и локативные. Падежные формы почти ничем не отличаются от русских, и их количество не так уж велико (обычно от четырех до семи). Локативные же формы указывают на местонахождение предмета. Они имеют два грамматических показателя: первый обозначает место предмета в пространстве - внутри, на поверхности, около, спереди, позади и так далее, а второй - ориентацию (есть ли движение относительно данного места, и если есть, то куда оно направлено: к предмету, от него, через него). Локализация сочетается с ориентацией, что дает в итоге очень большое число форм.

В северокавказских языках нет предлогов

Предлогов нет не только в языках Северного Кавказа - без них прекрасно обходятся около половины всех языков мира. Роль предлогов выполняют послелогии: те же предлоги, но стоящие после существительных. Например, „в лесу“ по-лакски прозвучит как „вацлуд ви-в“ - „внутри леса“ (дословно: „лес внутри“). Однако еще чаще вместо русских сочетаний предлогов с существительными носители языков нахско-дагестанской семьи просто употребляют падежные формы существительных - „вацлуд“. Это возможно потому, что в нахско-дагестанских языках очень много падежей, которые выражают почти все нужные носителям значения.

В чеченском языке счет ведется двадцатками

Так, например, в чеченском языке числительное 30 выглядит как «20 и 10» («ткье итт»), 40 - как «дважды 20» («шозза ткая»), 50 - как «дважды 20 и 10» («шовзткье итт»). Такой способ счета роднит чеченцев не только с ингушами, аварами, лезгинами, абхазцами, адыгами, но также с грузинами, французами и индейцами майя.

ETOKAVKAZ.RU

ГАФАРГАН

Къехуьн	– туьгьмет
КӀукӀу	– гъвечӀи лаваш
Техвер	– халар
Тумухъан	– ялтах
Туратар	– хашлав
Турман	– къарачи
ТуркӀул	– жанду
Турук	– муркӀадин гъвечӀи тварар
Туйкъвел	– кӀарасдилаь алулдаь кьелечӀ кӀусар
Туйниг	– хивен кӀар
ТӀакар	– тӀваларикай хранвай зимбил
ТӀалака	– чепер
ТӀаркӀул	– элкъвей
ТӀиги	– гъайвандин тӀиш
ТӀингир	– хъчарин сорт
Устагъ	– мукъва кас
Фартар	– цирецӀар
Фаф	– свас
Филегъ	– кӀвачерал кикер аламачир гъайван
Хъкукъдайди	– къалмакъалчи
Чеплегъан	– дагъдин кӀешниш
Чинун	– чуьнуьхарун
Чагънакъ	– гъахъсуз, нагъахъ

КВЕЗ ЧИДАНИ?

Чи, гъакӀни Ирандин ва Гуржистандин тарихчийри, французрин кхъираг Александр Дюмади, урусрин тарихчи ва журналист В.А.Величкоди кхъизвайвал, XVII-XIX виш йисара лезгийри гъасилзавай гъаф магъсулар: «лезги магъут», «лезги къумаш», «лезги ипек», «лезги кӀурт», «лезги чухва», «лезги хенжел», «лезги сумаг», «лезги халичар» Иранда, Туьркияда, Юкъван Азиядин чара-чара вилайтра, гъакӀни Урусатда машгъур тир.

Лезгийри и уьлквейрин базарриз гъакӀни кьизилдикай раснавай безекдин затӀар, кьуркьушум, тфенгар, дуьдгъвер, вирт, кьуьл, чешир, майваяр, кишмиш, буза, дагъдин векъерикай хкуднавай рангар, хамар ва маса кьиметлу затӀар акъудзавай.

Куьреда гъазурзавай яракърин суракъ вириниз чкӀанвай. Гъавилай 1850-йисуз Дербентдин губернаторди урус пачагъдал ракъурай малуматда кхъенай: «Дербентда ва Куьре ханлухда тарифдиз лайих тир яракъар расава».

**ВНИМАНИЮ ЧИТАТЕЛЕЙ!
В районах республики на газету
“Самур”**

**можно подписаться коллективно
и индивидуально в любое время.
Годовая подписка составляет
15 манатов.
Справки по телефону: 432-92-17**

“Samur” qəzetinin kollektivi
Oruc Orucova anası
Saçlı Xanəhməd qızının
vəfatından kədərli olduğunu bildirir və
dərindən hüzünlə başsağlığı verir.

САМУР

Баş редактор
Сəдагəт КƏРІМОВА

Redaksiyamızın ünvanı: AZ 1073
Bakı, Mətbuat prospekti,
“Azərbaycan” nəşriyyatı,
3-cü mərtəbə, 101-ci otaq.
www.samurpress.net
www.sedagetkerimova.com
e-mail:sedagetkerimova@gmail.com

Hesab nömrəsi:
26233080000
“Kapital bank”ın 1 saylı
Yasamal filialı
kod 200037
VÖEN 130024708

Qəzet Azərbaycan
Respublikasının Mətbuat
və İnformasiya Nazirliyində
qeydə alınıb.

Qeydiyyat nömrəsi - 78

İndeks: 5581
Sifariş: 624
Tiraj: 2000
Tel:(012)432-92-17

“Azərbaycan” nəşriyyatında çap olunmuşdur.